

โรคพิษสุนัขบ้าในโรงพยาบาลราชบุรี

Rabies in Ratchaburi Hospital

กฤษดา รอดประเสริฐ พ.บ.,ว.ว.ประสาทวิทยา
กลุ่มงานอายุรกรรม
รพ.ราชบุรี จ.ราชบุรี

Kritsada Rodprasert M.D.,
Division of Internal Medicine
Ratchaburi Hospital, Ratchaburi Province

บทคัดย่อ

โรคพิษสุนัขบ้าเป็นปัญหาสำคัญในประเทศกำลังพัฒนา ส่วนมากผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า มักติดเชื้อมาจากการกัดของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมระยะฟักตัวแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง อาการนำมักมีอาการไม่จำเพาะและมักพลาดในการวินิจฉัยโรคได้

อาการของโรคพิษสุนัขบ้า มี 2 แบบ 1) แบบ encephalitic (furious) 2) แบบ paralytic (dumb) ช่วงหลังมีการตรวจเฉพาะโรค ทำให้รวดเร็วและแม่นยำขึ้น

การวิจัยนี้เพื่อศึกษาอุบัติการณ์และอาการทางคลินิกของผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้าในโรงพยาบาลราชบุรี

การศึกษาแบบย้อนหลังในผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า ตั้งแต่ 1 มกราคม 2547 ถึง 31 ธันวาคม 2549 ผู้ป่วยทั้งหมดได้เก็บบันทึก เพศ อายุ ชนิดของสัตว์นำโรค ตำแหน่งที่ได้รับเชื้อ ระยะฟักตัว อาการพิษสุนัขบ้า อาการอื่น ๆ จำนวนวันที่อยู่ในโรงพยาบาล อัตราการตาย ผลตรวจน้ำไขสันหลัง และผลการตรวจเฉพาะทางโรคพิษสุนัขบ้า เช่น Nucleic Acid Sequence Based Amplification (NASBA) ในเลือด ปัสสาวะ น้ำลาย และสมอง

ผู้ป่วยทั้งหมดมี 3 คน เป็นเพศชาย 2 คน เพศหญิง 1 คน อายุเฉลี่ย 20.33 ปี (5 ถึง 31 ปี) โดยมี 2 คน มีแผลกัดที่แขน และ 1 คน มีแผลกัดที่เท้า ระยะฟักตัวเฉลี่ย 2.66 เดือน (1 ถึง 5 เดือน) ผู้ป่วยทั้งหมดมีอาการแบบ encephalitic ที่เกิดจากสุนัขกัด อาการอื่น ๆ แตกต่างกันไป จำนวนวันที่อยู่ในโรงพยาบาลเฉลี่ย 5.33 วัน (2 ถึง 10 วัน) ผู้ป่วยเสียชีวิตทั้งหมด ผลการตรวจน้ำไขสันหลังปกติทั้งหมด แต่ผลการตรวจเฉพาะโรคเป็นบวกทั้งหมด

การศึกษานี้ แสดงว่าผู้ป่วยทั้งหมดมีอาการแบบ encephalitic ที่เกิดจากสุนัขกัดและผลการตรวจเฉพาะโรคเป็นบวกทั้งหมด ส่วนอาการอื่น ๆ และระยะฟักตัวมีความแตกต่างกันออกไป

ABSTRACT

Background : Rabies was important problem in developing country. Almost patients were infected by bitten mammals. The incubation period was varied, depend on many factors. Prodrome was non-specific and miss diagnosis for Rabies. Clinical types were encephalitic (furious) and paralytic (dumb) rabies. Developed specific laboratory investigation for Rabies can detected rabies quickly and accurately.

Objective : To study incidence rate and clinical symptoms of Rabies patients in Ratchaburi Hospital.

Methods : Descriptive retrospective study of Rabies was conducted in Ratchaburi Hospital from 1 January 2004 to 31 December 2006. All patients were evaluated including sex, age, type of bitten mammals, sites of infection, incubation period, types of rabies, other symptoms, admit duration, mortality, cerebral spinal fluid (CSF) and specific lab investigation for Rabies.

Results : All three patients were 2 male (66.0%) and 1 female (34.0%) with mean age 20.33 years (5-31 years) and had no vaccination. There were 2 with bitten wound at arms, 1 with bitten wound at foot and mean incubation period 2.66 months (1-5 months). All patients had encephalitic rabies by bitten dog. Other symptoms were varied. All patients were mortal and mean admit duration 5.33 days (2-10 days). All patients had normal CSF and positive specific lab for Rabies.

Conclusion : This study demonstrates that all patients had encephalitic rabies by biting dog and positive specific lab for Rabies. But other symptoms and incubation period were varied.

บทนำ

โรคพิษสุนัขบ้า เป็นการติดเชื้อของระบบประสาท โดย Lyssavirus type I¹ มนุษย์รู้จักโรคนี้มานานตั้งแต่ก่อนคริสตศักราช² ส่วนใหญ่เกิดในประเทศกำลังพัฒนา³ ผู้ป่วยเกือบทั้งหมดได้รับเชื้อจากการถูกสุนัขกัด อาจพบได้ในสัตว์อื่น เช่น แรคคูน สกั้ง ค้างคาว สุนัขจิ้งจอก เป็นต้น^{4,5}

กลไกการเกิดโรค เกิดจากเชื้อเข้าสู่ร่างกายโดยทางบาดแผลที่เกิดจากกัด ข่วน เลี้ยว เปลี่ยนถ่ายกระจากตาจากคนสู่คน เป็นต้น^{6,7}

ระยะเวลาการเกิดโรค ภายหลังจากสัมผัสโรคจากสัตว์ ขึ้นกับตำแหน่งและความรุนแรงของบาดแผลที่เกิดจากการกัด ชนิดของสัตว์ที่นำโรคและสายพันธุ์ของไวรัส อาการนำของโรค (Prodrome) มักมีอาการที่ไม่จำเพาะ เช่น ไข้ อ่อนเพลีย ปวดศีรษะ กระสับกระส่าย ซารอบแผล เป็นต้น⁸ ระยะนี้แพทย์ผู้ดูแลมักไม่คิดถึงโรคพิษสุนัขบ้า

อาการทางคลินิกของผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ encephalitic (Furious) rabies ซึ่งพบได้ 2 ใน 3 ของผู้ป่วย และ paralytic (dumb) rabies อาจพบได้ที่อาการไม่เหมือนกลุ่มอาการที่กล่าวข้างต้น (non-

classical rabies) เช่น อาการเป็นอัมพาต ชัก เป็นต้น⁹

ส่วนใหญ่ผู้ป่วยเสียชีวิตเกือบทั้งหมดโรคพิษสุนัขบ้าเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทย ช่วงหลังได้มีการรณรงค์ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ภายหลังจากสัมผัสโรคในสัตว์ โดยเฉพาะสุนัขและการให้วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในคนไทยเพิ่มขึ้น¹⁰

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอุบัติการณ์เกิดโรคพิษสุนัขบ้า ในโรงพยาบาลราชบุรี
2. เพื่อศึกษาอาการทางคลินิก ชนิดของสัตว์นำโรค ตำแหน่งที่ได้รับเชื้อระยะพักตัวของเชื้อโรค จำนวนวันที่อยู่ในโรงพยาบาล อัตราการตายการวินิจฉัยโรคของผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้าในโรงพยาบาลราชบุรี

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาย้อนหลัง ผู้ป่วยที่รับไว้รักษาในตึกทางอายุรกรรม ซึ่งได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้าในโรงพยาบาลราชบุรี ตั้งแต่ 1 มกราคม 2547 ถึง 31 ธันวาคม 2549 โดยเก็บข้อมูลจากแฟ้มผู้ป่วย บันทึกข้อมูล

ได้แก่ เพศ อายุ ชนิดของสัตว์นำโรค ตำแหน่งที่ได้รับเชื้อ ระยะฟักตัว อาการพิษสุนัขบ้า อาการอื่น ๆ จำนวนวันที่อยู่ในโรงพยาบาล อัตราการตาย ผลการตรวจน้ำไขสันหลัง และผลการตรวจเฉพาะทางโรคพิษสุนัขบ้า เช่น Nucleic Acid Sequence Based Amplification (NASBA) ในเลือด ปัสสาวะ น้ำลาย และสมอง

ผลการศึกษา

ผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้าทั้ง 3 คน เป็นชาย 2 คน (ร้อยละ 66.0) หญิง 1 คน (ร้อยละ 34.0) อายุเฉลี่ย

20.33 ปี (5 ถึง 31 ปี) โดยพบว่าทั้งหมดเป็นโรคพิษสุนัขบ้าแบบ encephalitic (furious) จากสุนัขกัด แบ่งเป็น 2 คน ถูกกัดที่แขน และ 1 คน ถูกกัดที่เท้า ส่วนอาการอื่น ๆ มีความแตกต่างกัน ระยะฟักตัวเฉลี่ย 2.33 เดือน (1 ถึง 5 เดือน)

จำนวนวันที่อยู่ในโรงพยาบาลเฉลี่ย 5.33 วัน (2 ถึง 10 วัน) และเสียชีวิตทั้งหมด ส่วนผลการตรวจเฉพาะทางโรคพิษสุนัขบ้าเป็นบวกทั้งหมด แต่ผลการตรวจน้ำไขสันหลังปกติทั้งหมด

ตารางที่ 1

ผู้ป่วย	เพศ	อายุ	ชนิดของสัตว์นำโรค	ตำแหน่งที่ได้รับเชื้อ	ระยะฟักตัว (เดือน)	อาการ	อาการอื่น ๆ	จำนวนวันที่อยู่ใน รพ.
1	ชาย	5	สุนัขจรจัด	แขนซ้าย	2	encephalitic	ไข้เจ็บคอมีน้ำมูก ปวดเมื่อยตามตัว	10 วัน
2	ชาย	31	สุนัขบ้าน (ไม่ได้รับวัคซีน)	เท้าซ้าย	5	encephalitic	-	4 วัน
3	หญิง	25	สุนัขจรจัด	แขน	1	encephalitic	แน่นหน้าอก หายใจไม่ออก	2 วัน

ตารางที่ 2

ผู้ป่วย	ผลการตรวจน้ำไขสันหลัง	ผลการตรวจเฉพาะโรคพิษสุนัขบ้า
1	ปกติ	บวก ทั้งน้ำลายและปัสสาวะ
2	ปกติ	บวก เฉพาะน้ำลาย
3	ปกติ	บวก ทั้งเลือด น้ำลาย ปัสสาวะ และเนื้อสมอง

วิจารณ์

จากการศึกษานี้ เป็นกลุ่มประชากรเล็ก ๆ ผู้ป่วยทั้งหมดไม่ได้รับวัคซีน ส่วนใหญ่สุนัขที่กัดเป็นสุนัขจรจัด ไม่ทราบประวัติการได้รับวัคซีนของสุนัข อาการนำไม่จำเพาะเจาะจง (Prodrome) ทำให้ญาติและผู้ป่วยอาจเพิกเฉย ญาติไม่ยินยอมในเรื่องการตรวจพิเศษเฉพาะโรคพิษสุนัขบ้า ในเนื้อสมอง แต่ผู้วิจัยพยายามเก็บข้อมูลให้ได้มากที่สุด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไปในการศึกษา เก็บข้อมูลที่กว้างขึ้น เพื่อคุณภาพรวมของ ระบาดวิทยา ความชุกชุก การแพร่กระจาย ชนิดของเชื้อ มีความเหมือน แตกต่างกันอย่างไรในแต่ละที่ได้ รวมทั้งสามารถเป็นข้อมูลอ้างอิงได้

สรุป

จากการศึกษานี้ พบว่า ผู้ป่วยทั้งหมดเป็นโรคพิษสุนัขบ้าแบบ encephalitic (furious) ที่เกิดจากสุนัขกัด

ส่วนระยะฟักตัวมีความแตกต่างกันออกไปโดยขึ้นอยู่กับตำแหน่ง ความรุนแรงของบาดแผลที่เกิดจากการกัด ชนิดของสัตว์ที่นำโรค และสายพันธุ์ของไวรัส

ส่วนผลการตรวจเฉพาะทางโรคพิษสุนัขบ้า เป็นบวกทั้งหมด แต่ผลการตรวจน้ำไขสันหลังปกติทั้งหมด

โรคพิษสุนัขบ้า ยังเป็นปัญหาสำคัญในประเทศไทย อาการนำที่ไม่เฉพาะเจาะจง ทำให้ผิดพลาดในการวินิจฉัยได้ ในปัจจุบันนี้มีการตรวจเฉพาะโรคที่ทันสมัยขึ้น ทำให้มีการวินิจฉัยได้รวดเร็ว และแม่นยำขึ้น หนทางที่ดีที่สุด คือช่วยรณรงค์การให้วัคซีนกับผู้สัมผัสโรค หลีกเลี่ยงสัมผัสสารคัดหลั่งที่มีเชื้อควบคุมสุนัขจรจัด และการให้วัคซีนแก่สัตว์เลี้ยง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณแผนกอายุรกรรม และเจ้าหน้าที่เวชระเบียนที่ให้ความช่วยเหลือเพื่อการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

1. Bear GM. The natural history of rabies. 2nd edition. New York, Academic Press 1991 : 523-4.
2. Hemachudha T, Chutivongse S, Wilde H, Phanuphak P. Latent rabies. N Eng J Med 1991 ; 324(26) : 1890-1.
3. World Health Organization, Expert Committee on Rabies. Technical Report 824. Geneva : World Health Organization 1992.
4. Wilde H, Chutivongse S, Tepsumethanon W, et al. Rabies in Thailand 1990. Rev Infect Dis 1991 ; 13(4) ; 644-52.
5. Fekada M. Pathogenesis of rabies Virus infection in dogs. Rev Infect Dis 1988 ; 10(Suppl 4) : S678-S83.
6. Bahamanyar M, Fayaz A, Nour-Slachi S, Mohammadi M, Koprowski H. Successful protection of humans Exposed to rabies infection. JAMA 1976 ; 236 : 2751-4.
7. Wacharapluesadee S, Hemachudha T. Nucleic-acids equence based amplification in the rapid diagnosis of rabies. Lancet 2001 ; 358 : 892-3.
8. Wacharapluesadee S, Hemachudha T. Urine samples for rabies RNA detection in the diagnosis of rabies in humans. Clin Infect Dis 2002 ; 34 : 874-5.
9. Crepin P, Audry L, Rotivel Y, Gacoin A, Caroff C, Bourhy H. Intravital diagnosis of human Rabies by PCR using saliva and cerebrospinal fluid. J Clin Microbiol 1998 ; 36 : 1117-51.
10. Trimarchi C, Smith J. Diagnostic evaluation. In : Jackson A, Wunner WH, eds. Rabies Amsterdam : Academic Press 2002 ; 307-49.